

Faktaark:

falske nyheter

Falske nyheter er en frase som egentlig ikke er helt ny, men bruken eksploderte for ett år siden. Hittil i år har frasen vært benyttet i mer enn 1500 trykte artikler i norske aviser, og trolig langt mer i nettbaserte medier. Populariteten til frasen skyldes i all hovedsak kampen om sannferdige nyheter i sosiale medier og i den tradisjonelle pressen. Det er særlig valget i USA i fjor høst og innsettelsen av ny president som gjorde ordet vanlig. Bruken viser at frasen blir hyppig benyttet også om norske forhold.

Etableringen av faktasjekkjenester, særlig i tilknytning til valgkampen i år, viser hvor viktig frasen *falske nyheter* har blitt. Svekkelsen av de etablerte mediene og framveksten av nye kanaler i sosiale medier har gjort nyhetsbildet mer uoversiktlig enn før. I noen tilfeller sprer disse kanalene nyheter som viser seg ikke å være sanne. I andre tilfeller brukes *falske nyheter* som et retorisk uttrykk for å stemple meningsmotstandere.

Falske nyheter er en frase som består av to ord. Ved å kåre *falske nyheter* som årets ord vil vi vise at språket vårt blir utvidet med flerordsuttrykk, ikke bare enkeltord. I 2015 kåret vi en annen frase, *det grønne skiftet*, som årets ord. Frasen benyttes oftest i flertallsformen, og uttrykket tilsvarer det engelske *fake news*.

lillavelger

En lillavelger er en velger som vandrer mellom røde og blå partier, særlig mellom Arbeiderpartiet og Høyre. Årets stortingsvalg gjorde ordet svært aktuelt. Det er nokså vanlig å benytte fargeord for å benevne politisk ståsted, og i 2013 stod *blå-blå* på lista over nyord. *Lillavelger* er imidlertid nokså kreativt fordi man viser til en fargeblanding som speiler overlapping og uklare politiske skillelinjer og preferanser. Vi vil trolig se mer av dette ordet i framtida.

plasthval

Mange husker sikkert den såkalte plasthvalen som ble funnet og avlivet utenfor Sotra på Vestlandet forrige vinter. Hvalen hadde magen full av plast og kom derfor til å synliggjøre konsekvensene av at havet brukes som avfallsplass. Selv om *plasthval* er knyttet til en enkelthendelse, ser vi at ordet fortsatt har vært i bruk i hele 2017. På sett og vis har ordet gått inn i språket som et symbol på miljøødeleggelsene i naturen.

imamsleiking

Under valgkampen i 2017 førte Sylvi Listhaugs påstand om at «Hareide og andre sleiker imamer oppetter ryggen» raskt til danningen av ordet *imamsleiking*. Ordet er først og fremst viktig fordi det gir et tydelig signal om at norsk politisk debatt har gått over i et høyere gir, hvor spissformuleringer og negative karakteristikker blir stadig vanligere. En slik uttalelse fra en statsråd ville vært utenkelig for bare få år siden, og dette viser at retorikken er blitt hardere og mer lik den debattformen som vi en tid har sett i andre land, som Storbritannia og USA.

spinner

Spinner var farsotten som herjet i 2017, nesten på samme måte som Pokémon og pokestopp i 2016. En spinner er en gjenstand eller leke som snurrer rundt seg selv ved hjelp av et kulelager i midten. Den ble særlig populær blant barn, men også voksne fant noe beroligende og utfordrende ved spinneren.

Ordet *spinner* er egentlig en kortform av det engelske *fidget spinner* («urospinner»), men glir fint inn i språket vårt siden det godt kunne ha vært dannet på grunnlag av verbet *spinne*.

svenske tilstander

Man kan ikke ha unngått å høre frasen *svenske tilstander* i løpet av 2017. *Svenske tilstander* har først og fremst blitt brukt av innvandringskritiske stemmer som et retorisk virkemiddel i debatten om innvandringspolitikk her hjemme. Samtidig ser man at andre parter i debatten har forsøkt å fylle begrepet med annet innhold som viser til positive sider ved samfunnet i vårt naboland, f.eks. svensk musikk og svensk økonomi.

Selve frasen *svenske tilstander* sier ikke noe om hvilken type tilstander det er snakk om, og denne vagheten åpner opp for ulike bilder og assosiasjoner. Det at frasen oftest blir brukt i flertallsformen gjør den mer elastisk og mindre presis. Hyppigheten til *svenske tilstander* må nok sies å speile et ordskifte preget av retorikk og kamp om begrepsinnhold.

datarulling

Etter at teleselskapene begynte å tilby overføring av datamengde fra en måned til den neste, ble *datarulling* raskt etablert som en benevnelse for denne tjenesten. Det erstatter det engelske *data rollover*. Det er gledelig at teknologiselskaper danner og tar i bruk gode norske termer som avløser for engelske.

lynlader

Elbilen har satt sitt preg på lista også i år, og det siste er lanseringen av *lynlader*, en hurtiglader som gjør jobben med å lade opp elbilbatteriet opptil seks ganger raskere enn en konvensjonell elbillader. Norsk elbilforening opplyser at de nye lynladestasjonene er beregnet på bilmodellene som kommer på markedet fra 2018.

ekkokammer

I tilknytning til sosiale medier har *ekkokammer* blitt et mye brukt ord det siste året. Det dreier seg om den selvforsterkende effekten av at vi opererer i et nettverk som stort sett består av likesinnede, og at vi dermed for det meste kommuniserer med meningsfeller. Denne effekten forsterkes også av at tjenester som Facebook og Twitter foreslår lenker til informasjon fra folk som liker og deler de samme tingene som vi selv. Dermed blir vi eksponert for et snevrere meningsinnhold enn det som er tilfelle i tradisjonelle medier.

oktoberbarn

En av de viktigste politiske debattene i år har dreid seg om skjebnen til en gruppe enslige mindreårige asylsøkere som kom til Norge fra Afghanistan høsten 2015. Mange av disse fyller 18 i løpet av høsten 2017 og skal da ifølge UDIs regelverk sendes ut av landet. Ordet *oktoberbarn* er blitt en fellesbetegnelse for denne gruppen, selv om ikke alle fyller år i oktober. Et interessant parallelt tilfelle er de amerikanske såkalte «dreamers», som omfatter mindreårige fra Latin-Amerika som også lever under trussel om tilbakesendelse.